

Rezultati vzrejne dejavnosti v letu 2016

Vzreja čebeljih matic postaja vedno pomembnejša gospodarska dejavnost. V letu 2016 je matice vzrejalo že 34 vzrejevalcev. Ena vzrejevalka svoje rodovniške matice tudi osemenuje, štirje vzrejevalci pa matice prašijo na dveh rodovniških plemenilnih postajah (Luče in Rog Ponikve). Delovna skupina za potrjevanje vzrejališč je pregledala vsa vzrejališča in ocenila mirnost čebel na satju, strnjenost zalege in obarvanost obročkov zadka. Iz 236 družin je zbrala vzorce čebel, na podlagi katerih je bil izmerjen kubitelni indeks in ugotovljena morebitna nose-mavost. Potrjenih je bilo 82 matičarjev in trije trotarji, ki so prejeli *Zootehniško spričevalo za plemensko kranjsko čebelo* in s tem tudi dovoljenje za vzrejo in prodajo. V *Izvirno rodovniško knjigo kranjske čebele* je bilo vpisanih 37.627 matic. 41 % vzrejenih matic je bilo izvoženih v 35 držav, največ v Veliko Britanijo, Francijo in Finsko pa tudi v Iran in Japonsko.

Preizkušanje potomcev

Že v letu 2015 smo začeli pripravo na test potomstva (progeni test), ki ga je izvajalo 30 pogodbenih čebelarjev. V letu 2016 so čebelarili s 582 maticami, ki so izhajale od 53 matičarjev. Sprejetih je bilo 467 matic ali 80,2 %. Z zbranimi ocenami potomstva smo matičarjem določili njihove lastnosti in vzrejevalcem v vzrejo priporočili najboljše. Čebelarji so med letom z ocenami od 1 do 4 (štiri je najboljša ocena) ocenili mirnost in rojivost čebelje družine. Donos medu so izmerili v kilogramih. Vsak čebelar anonimno testira matice treh do petih vzrejevalcev, pri testiranju pa sodeluje tudi KIS s 30 družinami v Seničnem, kjer so bile testirane matice petih vzrejevalcev.

Na podlagi zbranih rezultatov je bil za vsakega matičarja izračunan selekcijski indeks (Poklukar, 1999), ki na isto mero uvede vse tri ocenjevalne lastnosti (mirnost, rojivost in donos medu). Izračunan je po formuli $0,42 \times \text{donos medu (v kg)} + 1,94 \times \text{točke ocene rojivosti} + 0,80 \times \text{točke ocene mirnosti}$. V Preglednici 1 so navedene povprečne vrednosti selekcijskega indeksa matic za posamezne vzrejevalce. Pri nakupu čebelarjem priporočamo, da si mlade matice priskrbijo pri vzrejevalcih z geografskega področja.

Leto 2016 je bilo za čebelarjenje ponovno izredno neugodno. Povprečni donos medu je bil le 13,1 kg na panj, povprečna ocena rojivosti je bila 2,71 in mirnosti 3,26 točke (od štiri-

rih). V Preglednici 2 so navedene rodovniške številke desetih najboljših matičarjev glede na povprečno oceno rojivosti.

Preglednica 1: Prvih deset vzrejevalcev po povprečnem selekcijskem indeksu (Si) progeno testiranih matic v letu 2016

Št.	Vzrejevalec	Si
1	Anton Kumer	22,529
2	Matija Koštomaj	18,803
3	Ladislav Vozelj	18,700
4	Krištof Bokal	18,667
5	Janez Dremelj	18,264
6	Janez Luznar	18,200
7	Matevž Tomažič	18,046
8	Irma Petelin	17,811
9	Hernik Zaletelj	17,733
10	Marko Debevec	17,599

Preglednica 2: Najmanj rojivi matičarji, testirani na potomstvu v letu 2016

Št.	Vzrejevalec	Matičar	Rojivost	n
1	Kapun	1483-2010	4,00	2
2	Kapun	389	3,56	16
3	Janko Bukovšek	8244-2013	3,43	7
3	Herbaj	12629-2013	3,43	7
5	Janez Dremelj	383	3,33	9
5	Vidovič	398	3,33	9
7	Pokorni	30264-2013	3,25	4
8	Donko	27536-2012	3,22	9
8	Tratnjek	858-2014	3,22	9
8	Pislak	19855-2012	3,22	9

V Preglednici 3 so navedene rodovniške številke matic, ki so na testu potomstva dosegle najboljše povprečne ocene mirnosti.

Preglednica 3: Najmirnejši matičarji, testirani na potomstvu v letu 2016

Št.	Vzrejevalec	Matičar	Mirnost	n
1	Bali, Čebelarstvo Pislak	16630-2013	4,00	2
2	Grm	404	3,86	7
3	Janko Bukovšek	8244-2013	3,71	7
3	Zaletelj	8984-2012	3,71	7
5	Koštomaj	7920-2012	3,67	9
5	Janez Dremelj	383	3,67	9
7	Štefan Bukovšek	4402-2013	3,60	10
7	Štefan Bukovšek	4401-2013	3,60	10
9	Kapun	389	3,56	16
10	Kapun	1483-2010	3,44	2

V Preglednici 4 so prikazane rodovniške številke matic, ki so na testu potomstva dosegle najboljši izmerjeni povprečni donos medu.

Preglednica 4: Razvrstitev matičarjev po povprečnem donosu medu; test potomstva 2016

Št.	Vzrejevalec	Matičar	Med (kg)	n
1	Janez Dremelj	36464-2013	34,00	5
2	Kavaš	19020-2011	26,86	7
3	Pokorni	30264-2013	26,50	4
4	Donko	27536-2012	26,22	9
5	Debevec	382	26,17	6
6	Kumer	392	25,55	5
7	Vidovič	398	25,25	4
8	Koštomaj	7920-2012	24,82	9
9	Bali, Čebelarstvo Pislak	19857-2012	24,00	6
10	Štefan Bukovšek	4401-2013	23,84	9

Za vsako družino so čebelarji na lestvici od 1 do 4 ocenili tudi obarvanost. Ocenjenih je bilo 418 čebeljih družin. Pov-

prečna ocena obarvanosti je 3,63 točke od štirih možnih. Najvišjo oceno je dobilo 68,4 % čebeljih družin, 27,0 % je dobilo oceno 3, 3,8 % čebeljih družin pa je bilo ocenjenih z 2. Družine, ki so imele več kot 2 % čebel z obarvanimi zadki (ocena 1), so bile 3. **Ker so vzrejališča čebeljih matic dragocen vir kakovostnega in čistega plemenskega materiala, vsem čebelarjem, ki čebelarijo v okolici vzrejališč, svetujemo, da svoje družine redno pregledujejo in menjajo matice v obarvanih družinah.**

Peter Podgoršek, Eva Cukjati in dr. Maja Smodiš Škerl

Kmetijski inštitut Slovenije

peter.podgorsek@kis.si, eva.cukjati@kis.si, maja.smodis.skerl@kis.si

Vir:

Poklukur, J. (1999): Izboljšanje odbire čebel na proizvodne lastnosti z uporabo selekcijskega indeksa. Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, Kmetijstvo, Zootehnika, letnik 74, št. 1, str. 47–55.

Kranjska čebela in rumeni obročki (II. del)

Danes skušamo stanje glede rasne čistosti čebel v Sloveniji izboljšati tudi s t. i. neposredno odbiro. Čebelar, ki ugotovi, da ima v neki družini več kot dva odstotka čebel rumeno obarvan zadkov obroček, ji je dolžan takoj zamenjati matico, drugim manj obarvanim pa postopno. To pa pomeni, da mora imeti zadosti odbranih rezervnih družin, za katere mora poskrbeti že v predhodnem letu. Kar seveda pomeni, da je neposredna odbira proces, ki naj bi postopno peljal do uspeha.

K odbiri pa je že pred več kot stoletjem čebelarje spodbujal Anton Žnideršič. Udejanjali so jo »umni« čebelarji, žal pa je bilo vedno tudi nekaj takih, ki so se na vse skupaj poživžgali, prepričani, da se dvigajo nad povprečje, če v svoj čebelnjak privlečejo nekaj tujega. In danes smo, kjer smo!

Iz takih čebelarških zgag se je duhovito ponorčeval Fran Lakmayer (SČ, 1903, str. 63), ko pravi, da se v dolinah »dostikrat

Ciprska čebela (Apis mellifera cypria)

med čebelarji iz poklica dobi tudi čebelar, ki ima čebele le za zabavo. Tak čebelar-bogatin ne zahteva od svojih čebel nobenega dobička in par stotakov gori ali doli, kaj mu mar? Napravi si eleganten pavilon na svojem grajščinskem vrtu

in ker se mu zdijo čebele sosedov prenavadne za tako lepo prebivališče, naroči si lepe lahinje ali pa še lepše cyperke. S tem pa seveda polagoma zmeša domače plemo s tujim in te mešanke širijo se potem po celi okolici.« (Op.: lahinje so italijanske, cyperke pa ciprske čebele – oboje imajo zadek bolj ali manj rumen.)

Kranjski čebeli v bran je krepko zarobantil tudi Avgust Bukovec (SČ, 1913, str. 70) in italijansko čebelo ozmerjal kar z »laško kugo«, ki so jo v »ljubljsko okolico, Ljubljano, Kranj in drugod zanesli razni grajski mogotci, ki so si domišljali, da mora biti laška čebela, zato ker je laška, mnogo boljša od tiste, ki jo ima slovenski kmet. Posledica je bila, da so se križanke pojavile, zaplodile in razširile povsod. Le gorskim vasem in skritim dolinam je prizanesla laška kuga. Danes pa, ko se je v tej zadevi naziranje marsikoga korenito izpremenilo, je to vprašanje dozorelo za javnost ... Vsi vi, ki vam je slovensko čebelarstvo pri srcu, poučite kmetskega čebelarja o tem madežu, ki se je pojavil na kranjski pasmi, pokažite mu, kakšna je križanka, in pojasnite mu, zakaj je v sramoto naši čisti pasmi. Silite ga na to, da v svojem uljnaku ne bo trpel križank in da bo vzimil le matice, ki so čiste krvi ... Od vasi do vasi, od čebelarja do čebelarja naj gre glas, da moramo čebelariti le s čistimi kranjskimi. Kadar pa iztrebimo tujko, ki jo je zanesel vrag v naše kraje, pojdemo lahko korak naprej s tem, da bomo začeli izberati iz čistih sivk najzlahotnejše, najrodovitnejše in najdelavnejše plemenjake, oziroma matice. Takrat bo naša čebela pokazala, kaj zmore, in

Nekatere križance lahko ugotovimo šele z genetsko analizo.